

Перспективи подальшого дослідження полягають у тому, що проблема державного управління освітою в умовах інформаційного суспільства, а особливо модель управління та засоби швидкої передачі інформації як одиниці знань в даному напрямі недостатньо вивчені.

Література

1. Вульфсон Б.Л. Стратегия развития образования на Западе на повороте XXI в. – М., 1999.
2. Гук А.И. Основные тенденции развития законодательства в образовательной сфере // Право и образование. – М., 2002. – № 5. – С. 54-62.
3. Дем'янчук О. Глобалізація вищої освіти: огляд сучасних світових проблем // Людина і політика. – 2002. – № 1. – С. 74-82.
4. Ковалевський В.О. Українське інформаційне суспільство у свідомості державних службовців // Вісн. УАДУ. – 2002. – № 4. – С. 301-305.
5. Сафаргалиев Г.К. Вузовская наука: государственная политика и законодательство / Г.К.Сафаргалиев, А.П.Бердашкевич. – Махачкала: Юпитер, 2001.
6. Тоффлер О. Третья хвиля // США – економіка, політика, ідеологія. – 1982. – № 7-11.

УДК 371.214.114-057.874:81'38

Бабенко О.А.

ФОРМУВАННЯ ІНТОНАЦІЙНИХ УМІНЬ І НАВИЧОК СТАРШОКЛАСНИКІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

***Анотація.** Статтю присвячено проблемі розвитку культури усного мовлення старших школярів, зокрема формуванню їх інтонаційних умінь і навичок у процесі творення стилістично диференційованих текстів. Розглянуто основні завдання, методи, прийоми роботи з розвитку усного мовлення старшокласників на уроках української мови.*

***Аннотация.** Статья посвящена проблеме развития культуры устной речи старших школьников, в частности формированию их интонационных умений и навыков в процессе создания стилистически дифференцированных текстов. Рассмотрены основные задания, методы, приемы работы по развитию устной речи старшеклассников на уроках украинского языка.*

***Annotation.** The article is dedicate to the development of the seniorpupils' verbal speech and forming their international skills in the proces of creation of verious stylistical texts. Basic tasks and methods of work in developing of senior pupils' verbal speech during the lessons of ukrainian language were considered.*

На сучасному етапі розвитку суспільства особливої актуальності набуває проблема вироблення нових комунікативних стратегій, орієнтованих на взаємопорозуміння людей, створення позитивної атмосфери їх спілкування. Успіх комунікації залежить від досконалого оволодіння мовцем усіма мовними засобами: як тими, що служать для передачі змісту висловлювання, так і тими, які забезпечують його смислову єдність, служать засобом оформлення думки, передають найтонші почуття й емоції. Серед останніх важлива роль належить інтонації.

Інтонація є тим мовленнєвим засобом, що може значною мірою сприяти покращенню комунікативних стосунків співбесідників, доповнити або й повністю усунути змістові недоліки мовлення, виявити справжній намір мовця. Інтонаційно виразне мовлення допомагає повніше висловити думку, привернути увагу слухача, викликати в нього інтерес до співбесідника, свідчить про розуміння мовцем завдань свого мовлення в конкретній ситуації спілкування, що в цілому сприяє формуванню високої мовної культури та комунікативної компетентності особистості.

Створення умов для формування мовної особистості, яка володіє виражальними засобами рідної мови, усіма її видами, типами, стилями, уміє в неповторній мовленнєвій формі виражати власну позицію є пріоритетом сучасної мовної освіти, що відображено в Національній доктрині розвитку освіти [1], Державній національній програмі “Освіта” (“Україна. XXI ст.”) [2]. Особливу увагу в освітянських документах приділено реалізації діяльнісного підходу до мовленнєвого розвитку школярів, оскільки “лише різноманітна за змістом і формою систематична мовленнєва діяльність здатна забезпечити ефективний мовленнєвий розвиток і полягає у взаємопов’язаному й цілеспрямованому вдосконаленні чотирьох видів мовленнєвої діяльності учнів – слухання, читання, говоріння й письма” [3, 59-65]. Комунікативно-діяльнісний підхід до навчання особливо актуалізує проблему формування інтонаційних умінь і навичок для старших школярів у руслі реалізації програмних вимог 10-11 класів загальноосвітньої школи, що передбачають оволодіння учнів навичками ораторського мистецтва.

Проблема інтонування як одна зі складових ознак культури мовлення, зокрема його виразності, знайшла відображення в педагогічних теоріях учених Н. Бабич, А. Богуш, Л. Введенської, Б. Головіна, М. Пентилюк та інших. На важливості інтонування усного мовлення акцентують увагу вчені О.Глазова, Е.Палихата [4], Є.Сарапулова, розглядаючи це питання у зв’язку з роботою над елементами практичної риторики, діалогічним мовленням, виразним читанням та мовленням. У методиці початкового навчання вчені В.Бадер [5], Л.Варзацька виділяють інтонацію як стилістичний засіб комунікації молодших школярів.

Аналіз методичної літератури, практика навчання свідчать, що ґрунтовні дослідження процесу формування інтонаційних умінь і навичок старших школярів на сьогодні відсутні. Не визначено принципи, не описано зміст, методи, прийоми навчання інтонувати усні тексти в старших класах; відсутні класифікація інтонаційних помилок усного мовлення учнів, науково обґрунтована й експериментально перевірена ефективна методика формування інтонаційних умінь і навичок старшокласників, спрямована на розвиток уявлень школярів про комунікативну, синтаксичну, логічну, модальну, стильоутворюючу та зображувальну функції інтонації, формування практичних умінь і навичок використовувати інтонаційні засоби при вивченні всіх одиниць мови та стилів мовлення, що й окреслює в цілому проблему цієї статті, *мета* якої полягає у визначенні завдань, описі змісту, методів, прийомів навчання, характеристиці системи вправ з формування інтонаційних умінь і навичок учнів.

Психологічним підґрунтям навчання школярів-старшокласників усного мовлення є дослідження процесів сприймання, розуміння та продукування текстів, а також вікові особливості основних психічних функцій мислення і мовлення та їх тісний взаємозв’язок у процесі розвитку особистості, що відображено в наукових працях В.Артемова, Л.Виготського, М.Жинкіна, О.Леонтьєва, А.Лурії, С.Рубінштейна.

За основу в процесі розробки методики формування інтонаційних умінь і навичок старшокласників у процесі побудови усних текстів беремо твердження Т.Радзівської про текст як явище культури, засіб міжкультурної комунікації, що враховує етнолінгвістичні та стилістичні ознаки спілкування, інтегрує в собі образ позамовної дійсності та реалізує її через специфічну структуру, мовні формули та комунікативну дію [6]; розуміння сутності основних завдань і категорій функціональної стилістики, їх взаємозв’язку з функціональними аспектами мови та мовлення, з’ясування закономірностей використання стилістичних ресурсів мови в різних комунікативних актах, при побудові текстів різних стилів.

Лінгвістичним підґрунтям дослідження є теоретичні концепції А.Багмут, І.Борисюк, Г.Олійник, Н.Плющ, І.Торсуєвої, Н.Черемисіної, що дозволяє нам розробити методику формування інтонаційних умінь і навичок школярів-старшокласників з опорою на комплексний характер інтонації, єдність її фізичних компонентів, оволодіння якими передбачатиме формування в учнів певного арсеналу інтонаційних моделей, що дозволить

школярам адекватно ідентифікувати почуте висловлювання та доцільно використовувати інтонаційні засоби під час створення усних висловлювань різних типів та стилів [7, 8, 9].

Таким чином, аналіз наукової літератури з проблем психолінгвістики, лінгвістики, текстології й стилістики тексту дав нам можливість виокремити положення, що лежать в основі експериментальної системи формування інтонаційних умінь і навичок старших школярів, мета якої полягає у навчанні усного мовлення старшокласників, зокрема у формуванні інтонаційних умінь і навичок з урахуванням функціонально-стилістичних особливостей текстів усної форми мовлення.

Реалізація мети відбувається через розв'язання таких завдань:

1. Сформувати в учнів поняття про стилістичні різновиди усного мовлення.
2. Поглибити в старшокласників знання про інтонацію як засіб творення усних висловлювань.
3. Ознайомити школярів з роллю інтонації як стильоутворюючого засобу.
4. Сформувати в старших школярів вміння використовувати інтонаційні засоби під час продукування стилістично диференційованих усних текстів, зокрема інтонаційних стильових моделей наукового, публіцистичного, художнього, офіційно-ділового, розмовного стилів.
5. Виробити в учнів стійкі інтонаційні навички, необхідні для створення усних текстів різних стилів.

Реалізація цих завдань відбувається як на уроках української мови у 9-11 класах (за рахунок перегляду наповнення лінгвістичної та комунікативної змістових ліній чинної програми із розрахунку 5-7 навчальних годин на рік), так і шляхом запровадження програми спецкурсу “Інтонація мовлення та основи інтонування” (розрахованої на 35 навчальних годин) на будь-якому етапі навчання старшокласників мови.

Зміст експериментального навчання становить система знань з інтонації усного мовлення, засвоєна школярами-старшокласниками на уроках української мови під час вивчення розділів “Синтаксис”, “Поглиблення і систематизація найважливіших відомостей з фонетики, лексики, фразеології, словотвору, граматики, правопису та стилістики”, “Елементи практичної риторики” та запропонованих нами розділів “Інтонація як засіб спілкування”, “Основні відомості комунікативної лінгвістики”.

Так, лінгвістичну змістову лінію програми 9 класу пропонуємо доповнити теоретичними відомостями про інтонацію та її структурні елементи; зміст комунікативної лінії переглянути з метою виділення годин на практичне дослідження компонентів інтонації, інтонаційних структур речень за метою висловлювання, висловлювань із сурядним та підрядним зв'язком ідей, з ускладнюючими елементами.

Лінгвістичну змістову лінію програми 10 класу передбачено доповнити основними відомостями з комунікативної лінгвістики (“Роль комунікації у взаємодії культур”, “Вербальні та невербальні компоненти спілкування”, “Мовна особистість у комунікації”) з уведенням понять “ідіостиль”, “індивідуальна манера спілкування”; поглиблення і систематизацію програмних відомостей зі стилістики – доповнити відомостями про стилістичні засоби інтонації та роботою по створенню інтонаційних моделей текстів різних типів та стилів (з уведенням поняття “стильова інтонаційна модель тексту”) і формуванням умінь їх активного використання на уроках розвитку зв'язного мовлення.

Лінгвістичну змістову лінію програми 11 класу пропонуємо доповнити відомостями про взаємодію функціональних стилів мовлення, інтонацію як текстотворчий чинник, уведенням поняття “тональність спілкування”; зміст теми “Елементи практичної риторики” переглянути з метою виділення навчального часу на відпрацювання навичок використання стильових інтонаційних моделей текстів, вироблення прийомів взаємодії зі слухачами, створення позитивної атмосфери та тональності спілкування.

Розроблена нами методика має на меті формування в учнів знань про інтонацію як текстотворчий та стильоутворюючий засіб, про інтонаційні одиниці та їх функції у процесі мовлення; умінь ідентифікувати та виокремлювати в мовленнєвому потоці інтонаційні компоненти, продукувати окремі інтонемі на рівні лексеми та словосполучення,

створювати інтонаційні структури різних за метою, експресивно забарвлених висловлювань, висловлювань із сурядним і підрядним зв'язком ідей; створювати інтонаційні моделі різних типів та стилів мовлення; доцільно використовувати інтонаційні засоби в текстах різних стилів, аналізувати власне й чуже мовлення; вироблення навичок комунікативно доцільного планування та свідомого продукування усного стилістично диференційованого мовлення, вільного оперування інтонаційними моделями текстів різних типів і стилів відповідно до комунікативної мети на рівні поведінкового акту.

Побудована на лінгводидактичних специфічних принципах *опори на систему мовлення* (використання мовленнєвих зразків з урахуванням передбачуваної сфери комунікації), *ситуативності* (кожен мовленнєвий вчинок здійснюється тільки в умовах відповідної мовленнєвої ситуації), *комплексного інтонаційного підходу до розвитку усного мовлення учнів* (що передбачає поєднання системи роботи з розвитку інтонаційних умінь і навичок з вивченням розділів лексики, синтаксису, стилістики; систематичне навчання учнів чотирьох видів мовленнєвої діяльності у взаємозв'язку; поетапне формування вмінь і навичок інтонування мовлення), *домінуючої ролі вправ*, методика передбачає активне використання методів: *мовних спостережень* (на всіх етапах практичного ознайомлення учнів із компонентами інтонації); *пояснювально-ілюстративного* (як необхідного на етапі набуття знань та вироблення вмінь школярів); *взаємодії вчителя й учнів* (на всіх етапах роботи); *тренувальних вправ* (імітаційного, репродуктивного, оперативного, комунікативного характеру); *інтонаційно-стилістичного експерименту* (на етапі формування вмінь і навичок інтонування стилістично диференційованих текстів); *індивідуалізації навчання* (на всіх етапах роботи); *методу презентацій* (як інноваційного методу активного навчання на всіх етапах роботи).

Обрані для експериментальної методики формування інтонаційних умінь і навичок учнів-старшокласників методи навчання реалізуються через такі дидактичні, методичні та специфічні прийоми: *спостереження, порівняння, зіставлення, абстрагування, узагальнення, інтонаційно-стилістичного аналізу усного тексту, групування мовних явищ, заміна мовних одиниць, конструювання та переконструювання висловлювань, виконання вправ*. Це дозволяє сформувати у старшокласників увагу до мовленнєвої матерії, усвідомлене сприйняття змісту мовлення, текстотворчої та стилістичної функцій інтонації, розуміння доцільності вибору інтонаційних одиниць і використання їх у ролі, зумовленій обставинами спілкування та стилем мовлення.

Зміст розроблених нами експериментальної програми та доповнень до чинної програми "Рідна мова" реалізується через модулі – *навчально-пропедевтичний, текстологічний, стилістичний, компетентнісний* – що розкриває поетапність формування інтонаційних знань, умінь і навичок (навчально-пропедевтичний), або напрям їх формування (стилістичний, текстологічний, компетентнісний); дозволяє сформувати в учнів цілісне уявлення про інтонацію як мовне явище, стильоутворюючий фактор усного мовлення, виробити в старших школярів уміння й навички комунікативно доцільно використовувати інтонаційні засоби та стильові інтонаційні моделі на комунікативно-діяльнісному рівні;

Навчально-пропедевтичний модуль завдань (9 клас) має на меті ознайомити учнів із основними поняттями інтонології – силою, мелодикою (висотою), тембром голосу, наголосом, темпом, паузацією мовлення та їх внутрішньовидовими характеристиками; сформувати первинні інтонаційні вміння: навчити старшокласників розпізнавати та відтворювати інтонаційні одиниці у власному мовленні, готуючи тим самим школярів до подальшого розуміння функцій інтонації в мовленні та роботи з вироблення інтонаційних умінь і навичок та інтонаційної культури мовлення.

Робота над формуванням інтонаційних умінь та навичок починається з ознайомлення з теоретичним матеріалом з основ інтонології, виконання *репродуктивних вправ* немовленнєвого та умовно-мовленнєвого характеру – опрацювання типових зразків реалізації інтонаційних одиниць та структур – і завершується реалізацією інтонаційних структур самими учнями в контексті тієї чи іншої інтонаційної одиниці у зв'язному тексті.

Під час навчально-пропедевтичного модуля доречною є розробка *уроків-презентацій* з використанням мультимедійних засобів навчання, що дозволяють учням ознайомитись із інтонацією народної пісні, кращими зразками виконання художніх творів, містять тренінгові елементи, отже, максимально унаочнюють складний процес оволодіння інтонаційними одиницями.

Учням пропонуються *вправи на розпізнавання інтонаційних одиниць*, які передбачають співвіднесення звучання, що сприймається, зі звучанням зразка-еталона; *вправи на постановку голосу, на коментування інтонаційних одиниць, на відтворення інтонаційних одиниць та удосконалення інтонаційних характеристик голосу, фонетико-стилістичні вправи (вправи на виразне читання текстів)*.

Приклади таких вправ: **Прослухайте аудіотексти у виконанні майстрів сцени. Чим відрізняється мовлення читців? Чи помітили ви відмінності в голосових характеристиках мовців? Які? Ознайомтеся з відомостями про одиниці інтонації. Як тепер ви можете охарактеризувати прослухані тексти? Спробуйте виділити подумки тембр, силу голосу, мелодику, темп мовлення читців і описати їх.*

*Пригадайте недавню подію свого життя: якою вона була – радісною чи сумною? Спробуйте розповісти про цю подію, передаючи інтонацією мовлення своїх друзів та близьких. Ознайомтеся із теоретичним матеріалом до уроку. Чи можна “виховати” свій голос?

*Спробуйте вимовити фразу “Скажи, чи не потрапляла тобі до рук моя книга? Третій день шукаю й не можу знайти...” рішучим, байдужим, несміливим, життєрадісним, серйозним, грубим, ввічливим, доброзичливим, наказовим, схвильованим, улесливим, зверхнім, веселим, роздратованим, легковажним, пригніченим голосом.

Текстологічним модулем (10 клас) передбачається робота над інтонуванням готового тексту з наступним виразним його читанням, інтонуванням висловлювань, текстів-діалогів та монологів, удосконаленням умінь інтонаційного аналізу мовлення. Виконання вправ проводиться з поступовим ускладненням завдань: від створення партитури тексту і його відтворення до часткової заміни інтонаційних конструкцій в межах висловлювання або тексту розмовного, художнього стилю мовлення без додаткової вказівки на його стильову диференціацію.

Модуль представлено *вправами на спостереження за інтонаційним оформленням текстів, фонетико-стилістичні вправи (виразне читання текстів різних стилів, правильне інтонування висловлювань), вправи на коментування інтонаційних текстових моделей, конструктивні вправи на доповнення та перетворення мовленнєвого матеріалу:*

*Прочитайте діалоги. Подумайте, скільки варіантів інтонування цих текстів можна вжити і як від того зміниться смисл діалогів. Проінтонууйте тексти:

–Прочитав нарешті

–Прочитав

–Ну і що можеш сказати

–А нічого

–Тоді не варто було і читати

–Люба дівчино, ви мені дуже подобаєтесь. Чи можна запросити вас на побачення

–Ні, ніколи

Запровадження стилістичного модуля (10 клас) передбачає детальне ознайомлення старших школярів з основами стилістики та функціями наукового, художнього, публіцистичного, офіційно-ділового, розмовного стилів; практичне дослідження інтонаційних особливостей стилів мовлення, формування поняття про інтонаційну стильову модель, самостійне планування й добір окремих інтонаційних конструкцій та моделей у процесі створення стилістично диференційованих текстів. До складу таких вправ ми включили *вправи на вибір мовленнєвих зразків відповідно до комунікативного завдання,*

вправи на виразне читання й переказування стилістично диференційованих текстів, вправи на побудову інтонаційних стильових моделей, інтонування стилістично диференційованого тексту, усне малювання, усну драматизацію прочитаних творів, вправи на стилістичне редагування та створення власних стилістично диференційованих усних текстів:

*Повторіть за підручником української мови відомості про стилі мови. Чи можна ототожнити їх зі стилями усного мовлення? Охарактеризуйте асоціації, що виникають у вас із поняттям “стиль”. Ознайомтеся з текстом.

Чи замислювалися коли-небудь ви над тим, наскільки пов’язані наші уявлення про стилі мовлення й стилі одягу? А між тим, зв’язок цей існує. Варто тільки пригадати, якому одягу ви надаєте перевагу, ідучи на ділову зустріч, одержавши запрошення на вечірній прийом, збираючись на побачення з друзями, готуючись до виступу з науковою доповіддю чи до публічної промови...

Чи зміняться залежно від вашої діяльності стиль, інтонація вашого мовлення? Висловіть свої припущення.

Завдання компетентнісного модуля – виробити навички самостійного планування усного мовлення відповідно до комунікативної мети, вибору учнями потрібної інтонаційної моделі, створення тексту певного стилю, *вироблення навичок спілкування на рівні поведінкового акту.*

Вправи, пропонувані учням, спрямовані на вироблення навичок свідомого продукування стилістично диференційованих текстів усної форми мовлення, залучення школярів до креативних форм опрацювання навчального матеріалу в системі інноваційного навчання:

*Використовуючи програму Power Point, відому вам з уроків інформатики, самостійно або в групі спробуйте розробити міні-презентацію, що розкривала б зміст будь-якої з одиниць інтонації. Підготуйтеся до захисту свого міні-проекту.

*Під час виступу ви відчуваєте, що аудиторія не слухає вас. Виберіть із поданих нижче правил ... ті, якими можна скористатися в такій ситуації. Яка інтонація буде доцільною, щоб привернути до себе увагу? Підготуйтеся до практичного відпрацювання таких інтонаційних навичок. Продумайте лінію власної мовленнєвої поведінки.

Моніторинг результатів проведених нами констатувального, формувального, контрольного експериментів виявив позитивну (на 36%) динаміку зростання якості мовленнєвих умінь і навичок старшокласників, що навчалися за експериментальною методикою упродовж трьох років.

Таким чином, формування в школярів інтонаційних умінь й навичок сприяє систематизації й поглибленню знань основних стилістичних та текстологічних понять через використання на уроках інтонаційно-стилістичних вправ, активізацію творчої діяльності учнів; впливає на рівень мовленнєвої, фонетичної, діалогової, комунікативної компетентностей школярів, їх мовленнєву культуру, уміння створювати позитивну атмосферу спілкування в цілому.

Література

1. Національна доктрина розвитку освіти // Офіційний вісник України. 2002. – №16. – С.14.
2. Державна національна програма “Освіта” (Україна XXI ст.). – К., 1994. – 62 с.
3. Концепція мовної освіти 12-річної школи // Дивослово. 2002. – №8. – С.59-65.
4. Палихата Е.Я. Система навчання усного діалогічного мовлення учнів основної школи. – Автореф. дис... д-ра пед.наук: 13.00.02 / Нац. пед. ун-т ім.М.П.Драгоманова. – К., 2005. – 36с.
5. Бадер В.І. Розвиток усного і писемного мовлення молодших школярів. – К.: “АПН”, 2000. – 316с.
6. Радзівська Т.В. Комунікативно-прагматичні аспекти текстотворення: Автореф. дис... д-ра філол.наук. – К., 1999 <http://www.lib.ua-ru.net>
7. Багмут А.Й., Борисюк І.В., Олійник Г.П., Плющ Н.П. Типологія інтонації мовлення.– К.: Наук. думка, 1977. – 495 с.

8. Торсуева И.Г. Теория интонации. – М.: Моск. пед. ин-т иностр. яз. им. М.Тореза, 1974. – 206 с.
9. Черемисина Н.В. Русская интонация: поэзия, проза, разговорная речь. 2-е изд., испр. и доп. – М.: Рус. яз., 1989. – 240 с.

УДК 37(09) (477)

Бабій І.В.

МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

Анотація. У статті висвітлюється моральне виховання особистості в сучасній українській педагогіці.

Аннотация. В статье освещается моральное воспитание личности в современной украинской педагогике.

Annotation. The article deals with the problem of moral education of a personality in modern Ukrainian pedagogical science.

На сучасному етапі розвитку суспільства гостро постає питання морального виховання дитини-дошкільника. Варто зазначити, що у руслі перебудови освіти і виховання дітей, починаючи з дошкільного віку, у національній системі освіти здійснюється пошук нових шляхів до визначення змісту, виховання дошкільників на народних традиціях, звичаях, обрядах.

Виховання особистості – велике і складне завдання, що має стояти у центрі уваги педагогів і батьків. Народна педагогіка вчить: дитину треба виховувати тоді, коли вона “ще лежить поперек ліжка”. Дошкільне дитинство – це сприятливий період для розвитку особистості дитини. Надзвичайна пластичність психіки, велика емоційна чутливість сприяє розвитку моральних почуттів, роблять дошкільний вік найголовнішим періодом життя людини для формування моральних основ. Як зазначає Л.Н.Проколенко, своєчасне моральне виховання дітей необхідне для оздоровлення суспільства. Тому проблема морального виховання особистості дитини старшого дошкільного віку є досить актуальним та має незаперечне практичне значення.

Проблемою морального виховання займалися Т. Шевченко, К. Ушинський, М. Драгоманов, Леся Українка, С. Русова, Г. Ващенко, В. Сухомлинський, В. Суханова, М. Стельмахович, О. Воропай, Н. Злагада, О. Кравець, Г. Лозко, Ю. Руденко, Г. Волкова, Г. Виноградов, В. Скуратівський, А. Гашимов, А. Ізмайлов, В. Зеньківський, І. Бех. та ін.

Але поза межами дослідження залишилася проблема морального виховання дітей старшого дошкільного віку.

При написанні статті ми ставили за мету висвітлити змістове наповнення основних ключових понять проблеми дослідження, здійснити теоретичний аналіз наукової літератури з піднятої проблеми та обґрунтувати актуальність і практичну значущість піднятої проблеми.

Сьогодні на часі не стільки проблеми технізації життя, скільки його окультурення, створення людського суспільства, формування в нього позитивного мислення, душевної рівноваги, конструктивної поведінки, свідомості й відповідальності. Сьогодні дедалі актуальнішим стає свідоме існування людини, що ґрунтується на врахуванні нею власної природи і підпорядковується завданню самовдосконалення, духовного зростання та морального розвитку. На жаль, в системі нашої освіти досі існує значний дисбаланс, сутність якого в надмірному акцентуванні на розвитку інтелектуальних та фізичних здібностей дитини і в недостатній увазі до психічного, а особливо духовного аспектів особистості. Усе це потроху робить свій внесок у витвір під назвою “програмаічна мораль” [3].

Адже людина не тільки тілесна, але й духовна істота, вона прагне не тільки до фізичного розвитку, але й до духовного становлення. Поєднати в собі особистісне